

הנוסח ומקורותיו

תנ"ך

ספרי תרי עשר שבמהדורה זו הוגהו על פי כתר ארם צובה (א), כתב יד לניגורד (ל) ומקראות גדולות דפוס ויניציאה רפד-רפו (ד). במקום שיש מחלוקת הכרעתי על פי המסורה או על פי מנחת שי או על פי הרוב¹ שבין א, ל, ד².

בענין הגעיות היתה השיטה שונה במקצת. שמתי כל געיה הרשומה ב-א; ובמקום שאין א³, שמתי כל געיה הרשומה ב-ל. תיבה שאין בה געיה ב-א (או ב-ל³) – ואף אין בה טעם משני – שמתי בה געיה קלה בהברה הראויה לכך: לפני שוא נע⁴, לפני חטף, לפני הגרונית של לשון 'היה', 'חיה' או בהברה פתוחה⁵ לפני הברה בלתי מוטעמת. אם יש בתיבה מספר הברות הראויות לגעיה קלה, שמתי את הגעיה באחרונה שבהן; אך אם התיבה כוללת מספר תיבות מוקפות, שמתי את הגעיה בתיבה הראשונה הראויה לגעיה קלה. ושתי צורות ניתנו לגעיה: געיה קלה, המצויה ב-א (או ב-ל³), צורתה קו ארוך ודק: ד; שאר הגעיות צורתן קו קצר ועבה: ד. כך אפשר להכיר את מקורן של הגעיות הרשומות במהדורה זו: געיה קלה, שצורתה קצרה ועבה, אין מקורה ב-א (או ב-ל³); שאר הגעיות – מקורן ב-א (או ב-ל³).

הפרשות הפתוחות והסתומות צוינו על פי א; ובמקום שאין א³, צוינו הפרשות על פי ל. סימן פ לפרשה פתוחה, ס לפרשה סתומה.

החלוקה לצלעות לא נעשתה על דעתי; אף אין לה מקור בכתבי היד הידועים לי. התקנת הנוסח הזה נתאפשרה הודות לאדיבותו של ד"ר מ' בניהו, מי שהיה מנהל "מכון בן צבי", שהרשני לעיין בכתר ארם צובה במקורו. והרי תודתי נתונה לו בזה.

סימני כתבי היד ושאר המקורות

א	כתר ארם צובה
א"א	ספר אכלה ואכלה הוצאת פרענסדארף
ב"א	בן אשר על פי ספר החילופים מהדורת ליפשיץ
ג"ב	קובץ הנוסחאות של גינצבורג
ד	מקראות גדולות דפוס ויניציאה רפד-רפו
הס	הסכמת בן אשר ובן נפתלי על פי ספר החילופים מהדורת ליפשיץ
ל	כתב יד לניגורד B 19a
מ"ג	מסורה גדולה של ד

1 לעתים רחוקות הכרעתי על פי שיקולים אחרים; כגון: המנהג המקובל בהוצאות הנפוצות של המקרא (ראה, לדוגמה, צפ' ב טו), המנהג המקובל בא (ראה, לדוגמה, זכ' ה ג), נוסח א, אם נמצא לו סיוע באחד מכתבי היד הרשומים בהערה 2 (ראה, לדוגמה, מל' א ח).

2 במקום שאין א (השוה הערה 3), הכרעתי על פי הרוב שבין ל, ד, כ"י קהיר וכ"י ששון 1053; אך השוה גם הערה 1.

3 מ"א א עד מ"ה א (מקדם); צפ' ג כ (הארץ) עד זכ' ט יז (דגן).

4 שוא, הבא אחרי תנועה גדולה בלתי מוטעמת, ייחשב נע לעניין כלל זה; שוא, הבא אחרי תנועה קטנה, ייחשב נח.

5 הבי"ת הקמוצה של לשון 'בתים' תיחשב הברה פתוחה לעניין כלל זה.

מִג־א מסורה גדולה של א

מִג־ל מסורה גדולה של ל

מִק מסורה קטנה של ד

מִק־א מסורה קטנה של א

מִק־ל מסורה קטנה של ל

מִר מסורה רבתא (= מסורה סופית של ד)

מִש מסורה מנחת שי

לקמן רשימת חילופי הנוסחאות שבין א, ל, ד⁶, מ"ש. תחילה נרשם הנוסח שהודפס במהדורה זו⁷, ומקורותיו בצידו⁸; אחר כך נרשם הנוסח האחר, ומקורותיו בצידו. ברשימת חילופי הנוסחאות לא נכללו מחלקות בעניין פתוחות וסתומות. אף לא נכללו בה רוב המחלקות בעניין הגעיות; אבל נכללו בה המחלקות שבין א, ל, מ"ש – בעניין געיות כבדות וגעיות שוא.

מחלקות של שיטה לא נכללו ברשימת חילופי הנוסחאות. לקמן שיטות של א, ל, ד, שלא התקבלו במהדורה זו:

א – איננו שם תרי פשטין בשתי אותיות סמוכות,

– איננו נוהג לנקד חולם בשם אדנות ובשם הויה הנקרא כשם אדנות.

ל – איננו נוהג לנקד חולם בשם הויה.

אל – נוהגים לנקד שוא בשם הויה, אפילו הוא סמוך לשם אדנות,

– רגילים לציין בג"ד כפ"ת רפות בקו על גבי האות⁹,

– רגילים לנקד פתח גבוה בימין האות הגרונית או לפניה,

– אינם רושמים תמיד את שתי הנקודות שבסופי פסוקים¹⁰.

ד – איננו שם מרכא בתיבה המוטעמת בתביר.

מרדכי ברויאר

1234567

6 לא כל שגיאות הדפוס שבד נכללו ברשימה זו; והדברים אמורים בייחוד בהשמטות של סימני ניקוד וטעם. כן יש להנח, שהושמטו גם אחדות מטעויות הסופר, המצויות בל.

7 בדרך כלל נוסח זה מתאים גם לנוסח כ"י קהיר וכ"י ששון 1053; במקומות היוצאים מכלל זה הוער על כך בהערה.

8 המספר 1 או 2 שליד התיבה מורה, שהכוונה להופעתה הראשונה או השניה של אותה תיבה בפסוק.

9 לפעמים הם נוהגים כך גם בשאר אותיות רפות.

10 כן שונה צורת האותיות והטעמים מהצורה המקובלת בד בפרטים אחדים.

מִיכָה

א

- (ג) ממקומו: ל, מ"ש, מ"ג ע"ו א ד. ממקומו: ד
(ג) על-במותי ארץ: ל. בָּמוֹתַי: ד
(י) לעפֿרה: לד, מ"ש. לעפֿרה: מ"ש?
(י) התפלשתי: ל, מ"ש. התפלשתי: ד
(יא) יושבת (1): ל, מ"ש, מ"גל מ"ב כב יד, מ"ג וי' טו
כב. יושבת: ד
(יד) למלכי ישראל: ד. למלכי: ל
(טו) עֵד הירש': ל, מ"ש. עֵד: ד
(טז) כִּי גָלוּ: ל. כִּי-י: ד

ב

- (א) הוֹי חשבי-און: לד. הוֹי: מ"ש
(א) ופֿעלי רע: ל, מ"ש. ופֿעלי: ד
(ב) ואיש: לד, מ"ש. איש: מ"ש?
(ו) תטפו: ל, מ"ש. תטפו: ד
(ו) יטפו: ל. יטפו: ד
(ז) הלך: מ"ש, מ"ר הל 8, מ"ק-א חב' א ו, מ"ק-ל⁴
יונה א יא. הולך: ל, מ"גל ש"ב טו ב
(י) בעבור טמאה: ל, מ"ג ש"מ כא לה. בעבור: ד
(י) טמאה: מ"ש. טמאה: לד. טמאה: מ"ש?
(יב) תְּהִימָנָה: ל. תְּהִימָנָה: ד

ג

- (ח) כֹּחֶ: ל. כֹּחֶ: ד⁹
(ט) הַמֶּתְעַבִּים: ד. הַמֶּתְעַבִּים: ל⁵, ב"א

ד

- (ב) ודבר-ה': ל. ודבר: ד
(ח) עֲדִיךָ תֵּאֲתָה: ל. תֵּאֲתָה: ד

ה

- (ב) על-בני ישראל: ל. זד. -בני: א
(ד) יבוא: אל, מ"ש, מ"ג במ' ח כד, מ"ק-אל חב' ב ג.
יבא: ד

- (ד) בארמנותינו: אד, מ"גל יש' לד יג. בארמנותינו:
ל

- (ה) גמרד: אל, מ"ר ו 61, מ"ק-אלד דה"א א י.
גמרד: ד

- (ט) וזה ביום-ההוא: אל. ביום: ד
(יא) ומעוננים: ל. ומעוננים: א

ו

- (ב) מוסדי: אד. מסדי: ל, מ"ק
(ה) למען דעת: אל. למען: ד
(ז) ברבבות: ל. ברבבות: א
(יג) חטאתך: אל, מ"ש, מ"ק-אל, מ"גא יש' מד
כב. חטאותיך: ד, מ"ש. חטאתיך: מ"ש?

ז

- (א) אללי: ל. אללי: א
(א) כעללת: ל. כעללת: א
(א) לאכול: אל, מ"ש, מ"גא, מ"ק-אל, מ"ג
יח' טו כ. לאכל: ד
(ג) שאל: אל, מ"ש. שואל: ד, מ"ש?

- 1 הביטוי 'למלכי ישראל' מצוי עוד שמונה עשרה פעמים במקרא. בכל המקומות האלה 'למלכי' מוטעם במרכא. אולי משום כך הטעים כן גם כאן; ונמצא, שהשוה את טעמי הביטוי הזה בכל המקרא.
2 השוה כעין זה חב' א ה; צפ' א ו.
3 הקריאה איננה ודאית; ואפשר, שגם הסימן שתחת הפ"א הוא מרכא. ואפשר, שנוסח ד היה דומה במקורו לנוסח ל; אלא שהמקור של ד הוסיף געיה בלמ"ד; וד, כדרכו, החליף את הגעיה במרכא.
4 וכן גם נוסח כ"י ששון 1053.
5 אין זו ראייה גמורה; שהרי אפשר לומר בדוחק, שמ"ק זו מתייחסת רק לתיבת 'הולך', ולא לכל לישנא ד'הולך'.
6 וכן גם נוסח כ"י קהיר.
7 אפשר, שהטעמה זו מושפעת מניקוד 'טמאה' בטי"ת פתוחה, מ"ם דגושה ומפיק ה"א. ניקוד זה משתקף, כנראה, בפירוש רש"י ותרגום יונתן, והוא הובא גם בג"ב.
8 מסתבר, שגם ל קרא כאן קמץ גדול; אלא שהשמיט את הגעיה הקלה, כדרכו. קשה יותר לומר כן על ד.
9 ניקוד זה מיוחס על ידי מ"ש לרש"י ולתרגום יונתן; אך השוה הערה 6.
10 השוה כעין זה מל' ג א.
11 השוה את לשון מ"ש בר' יב ג: ואני בתומי אלך בדרך הספרים שהם כולם בשוא לבד והמדקדק לקרותן כהוגן תבא עליו ברכה.
12 וכן גם נוסח כ"י קהיר; ואילו נוסח כ"י ששון איננו ברור כאן.

ג

(ה) מערך: אל, מִשׁ. מערך: ד

(ט) קצה: אל, מִג־לד יש' ב זי. קצה: ד

(י) גבי: אל. גובי: ד, מִק, מִג עמ' ז א

(יז) ונודד: לד. ונודד: א

(יז) ונודד: אלד, מִשׁ, מִק. ונודד: מִשׁ?

חב קוק

א

(ג) ומדון ישא: אל. ומדון: ד

(ה) כִּי יספר: אל. כִּי-16: ד

(י) ורזנים: אל, מִשׁ, מִג־ל מִשׁ לא ד, מִק שם;

יש' מ כג; תה' ב ב, ורזנים: ד

ב

(ב) כתב: אד, מִג יח' כד ב, מִק־א יח' לו טז, מִק־ל

יר' לב מד. כתוב: ל

(ג) יתמהמה: אל. יתמהמה: ד

(ג) חפה־ל: אל. לֹל: ד

(ה) בגד: א, מִשׁ, מִג־א, מִק־לד מִשׁ כב יב.

בוגד: לד

(ז) ויקצו: לד. ויקצו: א?

(ז) ויקצו: אל, מִשׁ, מִק־ל. ויקצו: ד, מִשׁ

(ח) כִּי־אתה: ד. כִּי: ל¹⁷

(ח) יִשְׁלֹף: אלד, מִשׁ. יִשְׁלֹף: מִשׁ?

(ט) רָע: אל, מִג־ל יי' כז י, מִר רע 1. רָע: ד

(ט) מכף־רָע: אל. מכף: ד

(טז) גם־אתה¹⁸: אלד, מִשׁ, מִק¹⁹. אתה: מִשׁ?

(יז) כִּי חָמַס: אל, חס. כִּי: ד

(יח) כִּי בָטָח: אל, חס. כִּי: ד

ג

(ג) אלוה: אד. אלוה²⁰: ל

(י) ותרא: אל, מִשׁ, מִק. ותרא: ד

(י) למרמס: אל. למרמס: ד

(יט) יכבש: אל, מִשׁ. יכבש: ד

(יט) חטאותם: אל, מִג־א. חטאתם: ד, מִשׁ

אוצר החכמה

נחום

א

(ג) בסופה: מִשׁ, מִג¹² יי' א א, מִר א 2. בסופה³:

אלד⁵

(ה) יושבי³: אד, מִק, מִר יש 20, מִק־אל ה' ד א.

ישבי⁵: ל

(ז) חסי: אל, מִק־א. חוסי: ד

(יב) גוּזוּ: אד. גוּזוּ: ל

(יג) ומוסרתיו: אל, מִשׁ¹³, מִק־א יי' ב כ.

ומוסרתיו: ד, מִשׁ?

(יד) קלות: אל. קלות: ד

ב

(א) חָגִי: אל. חָגִי: ד

(ב) מצורה: אד. מצרה: ל

(ג) בקקים¹⁰: לד. בקקים: א

(ד) גבריהו: אל, מִשׁ, מִק. גבריהו: ד

(ד) מאדם: אל, מִשׁ. מאדם¹³: ד

(ד) פלדת³: אד, מִק. פלדות⁵: ל

(ד) והברשים: אל. והברשים: ד

(ה) יתהוללו¹⁰: לד. יתהוללו: א

(ה) כלפידים³: א, מִשׁ, מִק־אלד, מִג, מִג־א

שופ' טו ה. כלפידים⁵: לד

(ו) בהלכותם: אל, מִשׁ. בהלכותם: ד

(ח) מתפפת⁵: אל. מתפפות³: ד

(ח) מתפפ(ו)¹⁰: לד. מתפפת: א

(י) קצה¹⁴: אל, מִג־לד יש' ב זי. קצה: ד

12 וכן גם ברשימת האותיות הקטנות של ל — אך לא באו־א⁸⁴.

13 מִשׁ מסתפק גם ביחס למילוי וחיסור של הוי"ו הראשונה.

13* השוה כעין זה זכ' ט ב.

14 וכן גם נוסח כ"י ששון 1053; ואילו נוסח כ"י קהיר איננו ברור כאן.

15 וכן מוכח גם ממ"ק כ"י קהיר. 16 השוה כעין זה מי' א טז; צפ' א ו.

17 בא תיבת 'כי' איננה ניתנת לקריאה; וגם בל הקריאה איננה רדאי גמור; אפשר, ונוסח ל הוא כנוסח ד.

18 כן מוכח גם ממ"ג כ"י ששון 507 לבר' מט ג, המונה כ"ו 'אתה' מלעיל, וזה אחד מהם; במ"ר את 44 הוחלף, כנראה, פסוק זה בחבירו הדומה לו בקה' ז כב.

19 המקום הראוי למ"ק זו הוא, כנראה, לאחת מתיבות 'אתה', המוטעמות מלעיל בטעם זקף.

20 השמטת נקודת המפיק באות ה"א של 'אלוה' מצויה בל; והשוה איוב, הנוסח ומקורותיו, הערה 6.

חגי

א

(א) לְדָרְיוֹשׁ: מֶשׁ? לְדָרְיוֹשׁ: לְדִי, מֶשׁ? לְדָרְיוֹשׁ: מֶשׁ?

(ו) והמשתכר: ל. והמשתכר: ד

(יא) התירוש: לְדִי, מֶר תי 4. התירוש: מֶשׁ?

(טו) לְדָרְיוֹשׁ: מֶשׁ א? לְדָרְיוֹשׁ: לְדִי, מֶשׁ א?
לְדָרְיוֹשׁ: מֶשׁ א?

ב

(ג) בכבודו: ל, מֶשׁ, מֶג דב' ח כ. בכבודו: ד

(ד) נאם ה' צבאות: ל. ה': ד

(י) לְדָרְיוֹשׁ: ד? מֶשׁ א א? לְדָרְיוֹשׁ: לְדִי, מֶשׁ שם?
לְדָרְיוֹשׁ: מֶשׁ שם?

(י) אל חגי: ל. ביד חגי: ד

(כא) אל־זרבבל פחת־יהודה: לְדִי, מֶשׁ. פחת: מֶשׁ?

זכריה

א

(א) לְדָרְיוֹשׁ: ד, מֶשׁ חגי א א? לְדָרְיוֹשׁ: לְדִי, מֶשׁ שם?
לְדָרְיוֹשׁ: מֶשׁ שם?

(ג) ואשוב אליכם: ל. אליכם: ד

(ד) ומעֲלִיכם: ד. ומעֲלִיכם: ל

(ה) אבותיכם: ל, מֶשׁ, מֶק, מֶג־לד ב. אבותיכם: ד

(ו) וישבו ויאמרו: ל, מֶשׁ. ויאמרו: ד

(ז) לְדָרְיוֹשׁ: ד, מֶשׁ חגי א א? לְדָרְיוֹשׁ: לְדִי, מֶשׁ שם?
לְדָרְיוֹשׁ: מֶשׁ שם?

(ח) שָׁרְקִים: ל, מֶשׁ. שָׁרְקִים: ד

(י) הַהֲדָסִים: ד. הַהֲדָסִים: ל

(יג) נְחֻמִּים: ל, מֶק. נְחֻמִּים: ד

(יז) תפוצנה: ד, מֶק־ל, מֶג־א יג ז. תפוצינה: ל

(ו) ויתפצצו: לְדִי, מֶשׁ. ויתפצצו: א

(יג) מתצת ראש: אל, מֶשׁ. ראש: ד

(טז) צללו: ד, מֶשׁ. צללו: אל

(יח) אעלוזה: אל, מֶשׁ תה' ס ח? אעלוזה: ד

(יט) ידרכני: אלד, מֶשׁ, מֶק. ידרכני: מֶשׁ?

צפניה

א

(ו) בקשו: אל, מֶשׁ. בקשו: ד

(ו) ולא דרשהו: אל. ולא־דרשהו: ד²¹

(ט) הממלאים: לְדִי, הממלאים: א⁵

(יז) והצנתי: אלד, מֶשׁ? והצנתי: מֶשׁ?

(יח) ישובי: אל, מֶר יש 20. ישובי: ד

ב

(א) התקוששו: לְדִי, התקוששו: א

(ב) כמץ: אל. כמץ: ד

(ג) אף־ה': אל. אף: ד

(ח) וגדפי: אד, מֶק־אד. וגדפי: ל

(יב) חללי: לְדִי, חללי: א

(יד) קאת: אלד. קאת: מֶשׁ

(טו) זאת: ד. זאת: אל

(טו) העליזה: אל, חס, מֶשׁ? העליזה: מֶשׁ?⁵

העליזה: ד

ג

(א) מראה: אל. מראה: ד

(ד) פחזים: אל, מֶשׁ. פחזים: ד

(יא) עלילתיך: אל, מֶשׁ, מֶק־אל. עלילתיך: ד

(יא) מכל עלילתיך: אל. מכל עלילתיך: ד²²

(יא) תוסיפי: אלד, מֶק־אלד. תוסיפי: מֶשׁ?

(טו) לא־תיראי: אל, מֶשׁ, מֶק־אד יש' ס ח²³.

לא־תיראי: ד, מֶשׁ?

(טו) רע: אל, מֶג־ל יי' כו י, מֶר רע 1. רע: ד

21 השוה כעין זה מ' א טז; חב' א ה.

22 ראה מֶשׁ וג'ב. ונראה מהם, ששתי נוסחות נמסרו לפסוק זה: באחת 'מכל' מוטעם במונח (ואין מונח ב'עלילתיך') — ובאחת 'עלילתיך' מוטעם במונח (ו'מכל' מוקף). מאלה התפתחו שתי נוסחות מעורבות: באחת יש מונח בשתי התיבות ובאחת אין מונח כלל. הנוסח הראשון הוא של אל. הנוסח השלישי הוא של ד. הנוסח השני או הרביעי הובא ונדחה על ידי מֶשׁ; וכל ארבע הנוסחות הובאו בג'ב.

23 מֶק זו מוכיחה, ש'תראי' כאן הוא מלשון יראה, והתי'י ראוייה לגעיה; אך אין ממנה ראייה גמורה ביחס למילוי או חיסור של הו'ד.

23* מסתבר, שגם ל קרא כאן קמץ גדול; אלא שהשמיט את הגעיה הקלה, כדרכו.

(י) ומאת טוביה: ל, מ"ש. מאת טוביה: ד

ז

(א) לְדָרְיוֹשׁ²³: ד. לְדָרְיוֹשׁ⁵: ל. לְדָרְיוֹשׁ: מ"ש²⁹

(ב) שְׂרָאצֶר³⁰: ל. שְׂרָאצֶר: ד

(ג) שְׂרָאצֶר⁵: ד. שְׂרָאצֶר: ל

(ג) החמשי: ל. החמשי: ד

(ה) כי-צמתם וספוד: ל. צמתם: ד

(ו) השתים: לד, מ"ק-א תה' סט יג. השותים: מ"ש?

(ז) סביבותיה: ל, מ"ש. סביבותיה: ד

ח

(ג) עיר האמת: ד. עיר-: ל

(ג) תחזקנה: ל, מ"ש. תחזקנה: ד

(יד) זממתי: ד. זממתי: ל

(כא) יושבי: ד, מ"ק, מ"ר יש 20, מ"ק-אל ה' ד א.

ישבי: ל

ט

(ב) תגבל-בה: ל, מ"ש. תגבל-³⁰: ד

(ג) צר: ל, מ"ג יח' כו ד. צור: ד

(ה) הביש: ל, מ"ג-א יואל א י, מ"ק שם. הוביש: ד

(ח) כִּי עָתָה רָאִיתִי בְעֵינַי: ל. כִּי-עָתָה רָאִיתִי: ד³¹

(ט) בַּת יְרוּשָׁלַם: ל. בַּת יְרוּשָׁלַם³²: ד

(ט) יָבוֹא לָךְ: ל. יָבוֹא: ד

(טו) כוויית: ד. כוויית: ל

(יז) ומה-יפיו: ד. יפיו: ל

י

(ב) השוא: אד. השוא: ל

(ו) ואענם: אל. ואענם: ד

(י) והשבותים: אד, מ"ג-א. והשבותים: ל

(יא) יאר: אל, מ"ש, מ"ג בר' מא א. יאור: ד

ב

(ב) ואמר: ל. ואמר²⁴: ד

(ב) ויאמר אלי: ל. ויאמר²⁵: ד

(ב) וירושלם: ד. וירושלם: ל

(ד) אלה באים: ל. באים: ד

החמשי

ג

(ב) מאש: ל. מאש²⁶: ד

(ג) לבש: ל, מ"ג יח' ט ב. לבוש: ד

(י) לרעהו: ל, מ"ש. אל רעהו: ד

לרעהו

ד

(ב) ראיתי | והנה מגורתי²⁷: ל. ראיתי: ד

(ד) מה-אלה: ל. מה: ד

(ז) למישר: ל, מ"ש, מ"ג מ"א כ כה. למישר: ד

(יא) האלה: ד. האלה: ל

(יב) מה-שתי: לד, מ"ש. מה שתי: מ"ש?

(יב) המריקים¹⁰: לד. המריקים³: מ"ש

החמשי

ה

(ג) וכל-הנשבע³. וכל-הנשבע: לד

(ח) העופרת³: ד, מ"ג ו, מ"ק-ל שם, מ"ק-א יר' ו

כט. העפרת: ל

(ט) ותשאנה: ל, מ"ג-אל יר' ט יז, מ"ק שם. ותשנה:

ד, מ"ק

ו

(ג) השלשית: ל, מ"ש, מ"ג במ' טו ז. השלשית: ד

(ג) הרביעית: ל, מ"ש, מ"ג-ל במ' טו ה, מ"ק מ"א ו א.

הרביעית: ד

(ה) רוחות³: ד, מ"ש. רוחות⁵: ל. רוחות²⁸: מ"ש?

(ו) והלבנים: ד. והלבנים: ל

24 נראה, שהטעים כן אנב שאר 'ואמר' שבפרק זה (פסוקים ד, ו) — שכולם מוטעמים בזקף גדול.

25 שתי התיבות 'ואמר', 'ויאמר' כתובות בד' זו תחת זו בראשי שתי שורות סמוכות; וזה, כנראה, מקור הטעות של ד.

26 התיבה הסמוכה היא 'ויהושע', ושם יש זקף גדול על גבי השני; ומשם עבר בד' גם אל שיין 'מאש'.

27 קשה להבין, על שום מה לא הובא פסק זה ברשימת הפסוקים של לד'. וגם קשה להניח, שאין זה פסק, אלא לגרמיה.

28 כתיב תיבה זו תלוי במחלוקת קדומה. ממ"ר רו 6 נראה, שהמחלוקת היא: רוחות — רוחות; ואילו ממ"ג כ"י ששון

1053 לבמ' טז כב נראה, שהמחלוקת היא: רוחות — רוחות. מ"ק-אלד יר' מט לו נראית כמסייעת לכתיב 'רוחות'.

29 כאן הזכיר מ"ש רק ביקוד זה בלבד; ואילו בחגי א א הזכיר שלוש דרכי ניקוד ביחס ליכל דריוש דחגי זכריה

ודניאל ועזרא.

30 בל' ובכ"י קהיר התיבה מחולקת לשתיים; וראה בסמוך.

30 השוה כעין זה נחום ב ד.

31 בד' יש ערבוב של שתי נוסחות: 'ראיתי' מוטעם בטפחא; ואף על פי כן ביט' שלאחריה רפה כמו בל'.

32 הטעמת ד' נראית כערבוב של שתי נוסחות; והשוה כעין זה הערה 22.

(ב) אדרים: אל, מִש. אדירם: ד

(ג) יִלְלֶת¹⁰: לד, מִש. יִלְלֶת: א

(ה) יִהְרֶג: אד. יִהְרֶג: ל

(ה) לא יחמול: אד. לֹא-: ל

(ו) יִשְׁבִּי: אל, מִש, מִר יִש 20. יִשְׁבִּי: ד

(ז) והושע: אד, מִש, מִק, מִג־ל, מִג־א ש"א ט

טז. והושע: ל

(ז) דוד¹³: אל, מִש, מִג מִא יא ד. דוד⁵: ד

(יא) הַדְּרָמוֹן: ד, מִש. הַדְּרָמוֹן⁵: א. הַדְּרָמוֹן: ל

(יג) ונשיהם (2): לד. ונשיהם: א

(ז) והשבתי ידי: אל, מִק־אלד יח' כ כב; עמ' א ח.

והשבתי: ד

(ח) והשלישית: אל, מִש, מִג במ' טו ז. והשלישית: ד

(ט) השלישית: אל, מִש, מִג במ' טו ז. השלישית: ד

(ט) אַעֲנָה: אל. אַעֲנָה: ד

(ט) עַמִּי הוּא: אד. עַמִּי-: ל

(ד) הזיתים (1): אד. הזיתים: ל

(ד) וחציו־גִּבְעָה: אל. וחציו־גִּבְעָה: ד

(ה) עֲזִיָּה: אל. עֲזִיָּה: ד

(ח) וּבְחֶרֶף: אל. וּבְחֶרֶף: ד

(י) הַפְּגִים¹⁴: אל. הַפְּגִים: ד

(יא) וְתָרַם⁵: אל, מִש. וְתָרַם: ד

מלאכי

(ז) באֲמַרְכֶּם: אל, מִש. באֲמַרְכֶּם: ד

(ח) תִּגְשֹׁן³: א. תִּגְשֹׁן⁵: לד, מִש, מִק. תִּגְשֹׁן: מִש?

מִש?

(ח) הִירָצָךְ: אד. הִירָצָךְ: ל

(ט) ויִתְּנֶנּוּ: אד. ויִתְּנֶנּוּ: ל

(יב) אותו: אל, מִק־ל, מִר את 52. אותו: ד

(יב) שלחן אדני: אל, מִש, מִר אד 23. ה': ד

(יג) ואת־הַחֹלֶה: אל. הַחֹלֶה: ד

(יד) משחת: אל, מִש, מִק־אלד. משחת: ד

(ה) החיים והשלום³: אד. והשלום⁵: ל

(טו) וּשְׁאָר: אל. וּשְׁאָר: ד?

(יו) הוגעתם: אל, מִש. הוגעתם: ד

(יז) ואמרתם: אד. ואמרתם: ל

(יז) עֲשֵׂה: אל, מִש, מִג שמי' טו יא; מִב ז ב. עֲשֵׂה: ד

(א) שלח⁵. שלח³: אל, ד 33?

(א) אשר־אתם מבקשים: אל. אֲתֶם³⁴: ד

(א) מִבְּקָשִׁים: אל, מִש. מִבְּקָשִׁים: ד?

(א) אשר־אתם חפצים: אל. אשר: ד

(ד) קדמנית: א. קדמנית: לד

(י) עַד־בְּלִי־דִי³⁵: א, מִג־א תה' עב ז. עַד־בְּלִי־דִי:

לד

(טז) אל רעהו: אד. את רעהו: ל

(כב) זָכְרוּ: מִש, מִג בר' א א; דה"א א 36. זָכְרוּ: אלד⁵

33 השוה כעין זה מי' ג ח.

34 שתי תיבות 'אתם' כתובות בד' זו תחת זו; משום כך השוה המדפיס את טעמיהן.

35 נוסח כ"י קהיר וכ"י ששון 1053 איננו ברור כאן.

36 וכן גם ברשימת האותיות הגדולות של ל ובאן"א 83.